

به نام خداوند بخشنده و مهربان

بخشی از مطالب سخنرانی پیش از خطبه‌های نماز جمعه شهرستان جیرفت توسط دکتر ذبیح‌الله اعظمی عضو هیات علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه جیرفت. شایان ذکر است علاوه بر جرح و تعدیل مطالب سخنرانی، چند مورد که به دلیل کمبود وقت ارائه نشده بود در اینجا ذکر شده است.

مطلب فوق در روزنامه وزین کاغذ وطن و وبسایت خبری کنارسندل در خرداد ماه 1397 منتشر شده است

مقدمه: منظور از منطقه کشاورزی جنوب استان کرمان، هفت شهرستان شامل جیرفت، کهنوج، عنبرآباد، رودبار، فاریاب، قلعه گنج و منوجان است که به هفت‌گنج معروف است. در این منطقه با 230 هزار هکتار سطح زیر کشت، بالغ بر 4 و نیم میلیون تن محصولات مختلف کشاورزی تولید می‌شود که 70 درصد تولید استان و 4 درصد تولید کل محصولات کشاورزی کشور را به خود اختصاص داده است. به عبارت دیگر میزان تولیدات کشاورزی هفت‌گنج از تولیدات 14 استان کشور بیشتر است. در همین راستا، با عنایت به شرایط اقلیمی و آب و هوایی منطقه و پتانسیل بالای تولید محصولات متنوع کشاورزی بخصوص در فصول پاییز و زمستان (خارج از فصل) و توسعه باغات مرکبات شرکت کشت و صنعت با سیستم‌های پیشرفته آبیاری قطره‌ای از چهل سال پیش و توسعه کشت‌های گلخانه‌ای، دولتمردان دو لقب **هند کوچک ایران و گلخانه طبیعی ایران** را به جیرفت و هفت‌گنج اعطاء نمودند. در خصوص اهمیت و ظرفیت‌های بسیار بالای کشاورزی منطقه باید گفت که این موضوع با تأسیس سازمان عمران و کشاورزی علاوه بر مرکز استان کرمان همچنین در جیرفت-کهنوج در کنار دو استان دیگر یعنی مازندران (سازمان عمران و کشاورزی ساری و گرگان-گنبد) و تهران (سازمان عمران و کشاورزی تهران و قزوین) در قبل از انقلاب شروع شد و ادامه یافت (یعنی دو سازمان کشاورزی در یک استان). علی‌الرغم تغییر وضعیت دو مورد آخر به استان‌های جدید با سازمان کشاورزی مستقل، اما به دلیل اهمیت کشاورزی جنوب استان (هفت‌گنج) سازمان جهاد کشاورزی همچنان پابرجا باقی ماند. ظرفیت‌ها، مشکلات مبتلابه بخش کشاورزی منطقه و راهکارهای لازم در زیر به صورت خلاصه ذکر شده‌اند:

❖ در خصوص کاهش قیمت تعدادی از محصولات کشاورزی منطقه بخصوص گوجه‌فرنگی و پیاز در فصل جاری:

- عدم توجه به موضوع عرضه و تقاضا و منحنی‌های تارنکبوتی در اقتصاد کشاورزی
- عدم توجه و برنامه‌ریزی در زمینه تأثیر تولیدات استان هرمزگان و سایر استان‌ها بر قیمت محصولات کشاورزی هفت‌گنج
- عدم بررسی دقیق سطح زیر کشت محصولات مذکور و برنامه‌ریزی و ارائه راهکار اجرایی برای شرایط بحرانی کاهش شدید قیمت‌ها که متأسفانه اتفاق افتاد

راهکارهایی که می‌توانست راهگشا باشد و مواردی که می‌تواند برای سال‌های آینده بکار آید:

- 1- ارزیابی دقیق میزان تولید با توجه به آمار سطح زیر کشت و فراهم آوردن شرایط عرضه و برداشت زودهنگام گوجه به صورت نارس یا نیم رس
- 2- متقاعد کردن کارخانه‌های صنایع تبدیلی برای شروع بکار زودهنگام حداقل دو هفته قبل از زمان اوج برداشت و اشباع بازار به دلیل عرضه بیش از حد و در نتیجه کاهش قیمت‌ها و متضرر شدن کشاورزان
- 3- عقد قرارداد فی‌مابین کارخانه و صنایع تبدیلی منطقه با کشاورزان و تولیدکنندگان گوجه‌فرنگی باقیمت تضمینی در ابتدای فصل کاشت همانند آنچه در استان خراسان سال‌ها صورت می‌گیرد

4- تهیه رب گوجه با برند هفت گنج و همچنین تهیه دیگر موارد از جمله کنسرو گوجه فرنگی

5- فراهم آوردن شرایط راه اندازی کارخانه صنایع تبدیلی تولید پیازداغ، پودر سیب زمینی و پیاز خشک جهت عرضه در بازارهای داخلی و خارجی

❖ مشکلات دیرینه حمل نقل محصولات کشاورزی هفت گنج:

1. به دلیل اهمیت و ظرفیت بالای تولیدات کشاورزی منطقه موضوع حمل و نقل در منطقه از دهه پنجاه در دستور کار بوده است اما متأسفانه هنوز به نتیجه مطلوب نرسیده است.
2. لازم است با واگذاری تعدادی کامیون با تسهیلات کم بهره صرفاً به جوانان هفت شهرستان جنوبی بخصوص فرزندان کشاورزان علاوه بر اشتغال زایی نسبت به بومی سازی بخشی از حمل و نقل محصولات کشاورزی منطقه می تواند بسیار مؤثر باشد.
3. اقدام عاجل و عملی در راه اندازی حمل و نقل هوای محصولات کشاورزی از فرودگاه جیرفت بخصوص در بخش صادرات و همچنین حمل و نقل ریلی که می تواند واقعاً کارگشا باشد. لازم به یادآوری است که همه نمایندگان محترم ادوار مجلس (هفت گنج) در این خصوص پیگیری و اقداماتی انجام داده اند، اما تاکنون نتیجه اجرایی و ملموسی در پی نداشته است.

❖ صنایع بسته بندی، بازاریابی و صادرات محصولات کشاورزی حلقه گمشده کشاورزی هفت گنج

- متأسفانه بخشی از تولیدات کشاورزی هفت گنج مانند خرما، مرکبات و خیار در خارج از استان کرمان بسته بندی و با برندهای آنها به بازار عرضه می شود که می توان با تقویت و برنامه ریزی در این زمینه، تمام امورات مربوطه در هفت گنج صورت گیرد. متأسفانه، محصولات کشاورزی هفت گنج به صورت فله ای به صورت نامناسب بسته بندی می شوند. این موضوع موجب شده است که عرضه محصولات منطقه، علی رغم کیفیت بالا و نوبرانه بودن، در بازارهای خارجی هدف از جمله ترکیه و روسیه با مشکل مواجه شود. لازم به ذکر است که اقداماتی جهت سورتینگ و بسته بندی محصولات کشاورزی توسط کشاورزان پیشرو در سطح بسیار محدود شروع شده، نیاز است که از آنها برای تطبیق این صنایع با شرایط استانداردهای مناسب بازارهای خارجی و توسعه این صنعت در جنوب کرمان حمایت عملی صورت گیرد. نکته مهم دیگر اینکه، برای صنایع بسته بندی، عرضه و صادرات محصولات کشاورزی نیاز به عزم راسخ و هماهنگی وزارت خانه های جهاد کشاورزی، صنعت- معدن- تجارت و وزارت خارجه می باشد.
- علاوه بر مساعدت و همکاری تنگاتنگ اتاق بازرگانی با تجار، ارجح است به منظور تشویق و تسهیل در امر صادرات نسبت به کاهش تعرفه های گمرکی صادرات محصولات کشاورزی اقدام جدی صورت گیرد. ترکیه کشور همسایه به جهت تصرف بازارهای روسیه و اروپا در رقابت با صادرکنندگان ایرانی اقدام به کاهش تعرفه های گمرکی محصولات کشاورزی و تشویق صادرکنندگان خود نمود اما متأسفانه در کشور ما تعرفه و هزینه های صادرات افزایش یافته است. همچنین بعضی از کشورهای امریکای لاتین به کشورهای حاشیه خلیج فارس میوه و سبزی صادر می کنند اما علی رغم کیفیت خوب محصولات کشاورزی کشور ما و فاصله نزدیک به بازارهای مذکور موفق به در اختیار گرفتن این بازارها نشده ایم. برای بازاریابی و عرضه محصولات کشاورزی منطقه در بازارهای بین المللی از جمله کشورهای همسایه، لازم است بین وزارت خانه های جهاد کشاورزی، صنعت- معدن- تجارت و وزارت خارجه رایزنی و هماهنگی های لازم صورت گیرد.

❖ در زیر به دیگر موارد مهم مسائل کشاورزی منطقه پرداخته شده است:

- 1- کشاورزان منطقه هفت‌گنج با پذیرش ریسک بالا اقدام به تولید خارج از فصل محصولات استراتژیک از جمله پیاز و سیب‌زمینی در زمستان، در حقیقت کشور را از بحران کمبود و عرضه این محصولات نجات دادند. هرچند کشاورزان و تولیدکنندگان اغلب به دلیل کاهش شدید قیمت‌ها در بیشتر سال‌ها مورد بی‌مهری مسئولین و متولیان بخش کشاورزی قرار گرفتند. این یک واقعیت مهم است که اگر حال کشاورزی هفت‌گنج در جنوب استان کرمان خوب باشد حال بقیه بخش‌های جامعه و منطقه نیز خوب خواهد بود.
- 2- با توجه به بحران آب در منطقه و کشور می‌بایست علاوه بر گسترش گلخانه‌های پیشرفته و نوین، در امر توسعه آبیاری تحت فشار به‌طور کاملاً رایگان و بدون قید و شرط در همه روستاها و مناطق کشاورزی هفت‌گنج و کاهش سطح زیر کشت محصولات آب بر شتاب کرد. هرچند سازمان جهاد کشاورزی منطقه از نظر آمار سطح اراضی و باغات تجهیز شده به آبیاری قطره‌ای در موقعیت خوبی قرار دارد.
- 3- اما یکی از مشکلات مهم کشاورزی منطقه، حلقه گمشده صنعت به‌ویژه صنایع بسته‌بندی و تبدیلی است. لذا سرمایه‌گذاری در صنایع مذکور بسیار حیاتی و ضروری است؛ اما در این زمینه اقداماتی انجام شده که علاوه بر ناکافی بودن صنایع مذکور به دلیل عدم برنامه‌ریزی مناسب بهره‌وری بسیار پایین است.
- 4- علاوه بر ایجاد و راه‌اندازی منطقه آزاد کشاورزی که قبلاً برای منطقه به تصویب رسیده است (متأسفانه پیگیری‌های صورت گرفته از سال‌ها قبل تاکنون مسکوت مانده است) و پایانه‌های صادراتی هفت‌گنج، می‌بایست شناسایی بازارهای هدف خارجی جهت صادرات محصولات کشاورزی در دستور کار جدی و عملی مسئولان دولتی و بخش خصوصی قرار گیرند. بدیهی است به دلیل تولید محصولات این منطقه در فصل‌های پاییز، زمستان، در صورت بسته‌بندی صنعتی، از قدرت بالایی در رقابت با محصولات مشابه تولیدی کشورهای دیگر داشته و می‌تواند برای ایران ارزآوری داشته باشد.
- 5- از واردات بی‌رویه و اغلب بد موقع محصولات کشاورزی که به‌شدت به تولیدکنندگان داخلی کشور و منطقه صدمات جبران‌ناپذیری وارد کرده و می‌کند جلوگیری به عمل آید. پیرو فرمایشات مقام معظم رهبری، باید مصرف و حمایت از کالا و محصول ایرانی به معنای واقعی در دستور کار قرار گیرد. در واقع، فرمایش مقام معظم رهبری هم حجت شرعی و هم امر و دستور ولایی است. در همین راستا، یکی از اختلافات مهم اروپا و آمریکا در مجامع بین‌المللی ذی‌ربط از جمله سازمان جهانی تجارت و سازمان خواربار و کشاورزی سازمان ملل متحد حمایت از کشاورزان اروپایی از طریق ارائه پرداخت یارانه به محصولات کشاورزی کشورهای عضو اتحادیه اروپا و تحمیل تعرفه سنگین بر محصولات کشاورزی خارجی از جمله محصولات آمریکایی می‌باشد. حمایت کشورهای اروپایی از کشاورزان خود، موجب افزایش سطح رفاه کشاورزان این کشورها شده، به‌نحوی که کشاورزان اروپایی جزء اقشار مرفه محسوب می‌شوند. اهمیت حمایت از تولیدات کشاورزی در جنگ اخیر تجاری آمریکا و چین در دنیای امروز مشهود است.
- 6- از آنجایی که میزان تولید و عرضه محصولات کشاورزی سایر استان‌ها به‌ویژه مناطق هم‌جوار بر قیمت تولیدات هفت‌گنج تأثیر مستقیم دارد لذا می‌بایست متولیان کشاورزی منطقه آمار سطح زیر کشت و میزان تولیدات آن‌ها را به‌طور کامل زیر نظر داشته و علاوه بر تفسیر داده‌ها راهکار مناسب را در مواقع اضطراری اتخاذ نمایند. همچنین، مسئولین محلی و استانی (از جمله نمایندگان محترم هفت‌گنج) لازم است با مسئولان وزارت جهاد کشاورزی و دیگر نهادهای ذیصلاح برای ایجاد سازوکاری مناسب جهت هماهنگی و مشورت بین مسئولان دیگر استان‌ها (مانند کرمان، خوزستان، هرمزگان) که محصولات مشابه در فصل‌های پاییز، زمستان و بهار تولید می‌نمایند، برای تنظیم کشت محصولات و بازار ایجاد کنند. هماهنگی بین مسئولان استانی و کشوری نه‌تنها می‌تواند نقش بزرگی در تنظیم بازار ایران ایفاء کند، بلکه سازوکاری مؤثری برای هماهنگی و انتقال تجربیات جهت شناسایی بازارهای هدف خارجی خصوصاً در منطقه از جمله بازار عراق، روسیه، ترکیه و پاکستان برای صادرات محصولاتی کشاورزی این استان‌ها خواهد بود.
- 7- لازم است در اسرع وقت در مورد آموزش کشاورزان و آگاهی‌رسانی به آن‌ها در زمینه اهمیت و ضرورت اقتصاد کشاورزی، رعایت الگوی کشت، تولید محصولات سالم و حفظ محیط‌زیست برنامه‌ریزی شود. با توجه به پیشرفت علوم و تکنولوژی در کشاورزی می‌بایست انتقال

دانش فنی به کارشناسان و کشاورزان در دستور کار قرار گیرد (دانشگاه جیرفت در این مورد اعلام آمادگی می‌کند). در همین خصوص ایجاد قطب علمی آموزشی و پژوهشی کشاورزی در جنوب شرق کشور در برنامه‌های دانشگاه جیرفت قرار گرفته است. همچنین بخش مدیریت همچنین لازم است بخش مدیریت ترویج سازمان جهاد کشاورزی منطقه نقش فعال‌تر و مؤثرتری را در مورد آموزش و ترویج کشاورزان و انتقال تجربیات روزآمد بین‌المللی در زمینه توسعه کشاورزی بر عهده بگیرد. یکی از مشکلات کشاورزی منطقه، عدم توجه کافی به ترویج و آموزش کشاورزی می‌باشد.

8- با عنایت به ورود آفات و بیماری‌های قرنطینه‌ای خانمان‌سوز به منطقه هفت‌گنج از جمله بیماری گرنینگ مرکبات و پسیل ناقل آن، سوسک سرخرطومی حنایی خرما و مگس مدیترانه‌ای که به بیش از 400 گیاه مختلف حمله می‌کند و می‌تواند بحران بسیار جدی در نابودی محصولات کشاورزی منطقه ایجاد کند (مانند بیماری جاروی جادوگر لیمو که باغات لیمو را به کلی در منطقه نابود کرد) ضمن هشدار در این مورد می‌بایست سازمان جهاد کشاورزی در مدیریت و برنامه‌ریزی اداره حفظ نباتات تجدیدنظر عاجل نماید.

9- ضمن تشکر از خدمات بانک کشاورزی در همراهی و یاری‌رساندن این قشر زحمتکش، شایسته است که بدلیل ضررهای متوالی کشاورزان منطقه اعم از سرمازدگی محصولات و کاهش شدید قیمت‌ها، در دریافت مطالبات بانک با آن‌ها مدارا شود. همچنین لازم است تسهیلات آسان به کشاورزان واقعی و فرزندان آن‌ها و مهندسين کشاورزی به‌منظور اشتغال‌زایی و حمایت از جوانان و مهندسين کشاورزی صورت گیرد. همچنین سازمان جهاد کشاورزی با شناسنامه‌دار نمودن کشاورزان (که در اکثر کشورهای دنیا مرسوم است) از ورود افراد غیر کشاورز در عرصه تولید جلوگیری به عمل آورد. در حقیقت صدور اوراق برای کشاورزان، ضمن تسهیل حمایت از آن‌ها از جمله حمایت‌های بیمه‌ای، از ورود افراد غیر کشاورز در عرصه تولید جلوگیری می‌کند.

10- سالانه میلیون‌ها دلار ارز به خاطر واردات بذور هیبرید و اصلاح‌شده سبزی و صیفی از کشور خارج می‌شود که می‌بایست در سطح ملی برای این مهم چاره‌اندیشی شود. این امر نیاز به پیگیری جدی دارد و در صورت سرمایه‌گذاری و فراهم شدن زیرساخت‌ها در منطقه این مهم به آسانی قابل‌دسترس است.

11- حمایت و تقویت تشکل‌ها و اصناف بخش خصوصی کشاورزی از جمله خانه کشاورز، نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی و شرکت‌های خدماتی کشاورزی به‌منظور دخالت مستقیم متخصصین بومی هفت‌گنج جهت برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری در امر تولید، بازاریابی و صنایع تبدیلی و تنظیم بازار محصولات کشاورزی بسیار مهم است.

12- لازم است نتایج طرح‌های تحقیقاتی در بخش تنوع‌بخشی محصولات مختلف کشاورزی باصرفه اقتصادی و همچنین تولید محصول سالم (تجهیز و راه‌اندازی آزمایشگاه‌های مربوطه) در منطقه در دستور کار سازمان جهاد کشاورزی قرار گرفته و در اسرع وقت اجرایی و عملیاتی شود

13- به همه مدیران و کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی جنوب استان و سایر ادارات کل تابعه بخصوص مدیران 32 مراکز خدمات کشاورزی و مدیر شهرستان که در شب‌های سرد زمستان از استرس و سرما همراه با کشاورزان لرزیدند خدا قوت گفته و عرض می‌کنم که جهت ساماندهی بخش کشاورزی نیاز به یک عزم جدی برای برنامه‌ریزی و طرح نو می‌باشد که باهمت شما عزیزان امکان‌پذیر است و در غیر این صورت حکایت همچنان باقی خواهد بود.

❖ کلام آخر اینکه توسعه و پیشرفت کشاورزی منطقه به همکاری، همدلی، اتحاد و تلاش جهادی و شبانه‌روزی همه مدیران خرد و کلان هفت‌گنج، کشاورزان و تعامل نمایندگان هفت‌گنج در مجلس شورای اسلامی و لابی قوی آن‌ها در پایتخت بستگی دارد.